

ENTREVISTA

ENTREVISTA AL CATEDRÀTIC EMÈRIT SEBASTIÀ SERRA BUSQUETS

Antoni Marimon Riutort
Universitat de les Illes Balears

Foto: A.COSTA/UIB.

Antoni Marimon (AM): Bon dia, Sebastià. Comencem pel principi. Quan i on vares néixer i qui varen ser els teus pares?

Sebastià Serra Busquets (SS): Vaig néixer el 30 de març de 1950 a Cal Tio de Son Pelat, en el Pla de Sant Jordi, a uns 3 quilòmetres de Son Ferriol, al costat de la Carretera de Sineu, però encara en el terme de Palma. En tenir tres anys ens traslladarem a can Eixut, a la mateixa zona, a uns 2 quilòmetres de Son Ferriol. El meu pare era Sebastià Serra Oliver i la meua mare Francisca Busquets Cañellas, que era l'hereva de la primera finca esmentada. En canvi can Eixut era de la família paterna, del meu pare i dels seus germans. Es tractava d'uns terrenys que havien estat comprats pel meu padrí patern quan encara eren una garriga i les havien anat convertint en terres de conreu.

(AM): Quin era el medi social i cultural en el qual vares créixer?

(SS): Era el de la pagesia mallorquina, en concret el dels petits propietaris que es dedicaven a conrear el camp. Mon pare s'hi va dedicar fins als 60 anys. Posteriorment, passà a fer diversos treballs en el Port de Palma. Els darrers anys va estar a Harinas de Mallorca, com a pesador de blat que s'importava per via marítima. El 1971 varen passar a viure a un pis d'una finca nova del carrer Lluís Martí de Palma.

(AM): On vares fer els estudis primaris i secundaris?

(SS): Vaig fer les primeres lletres a casa meua a Son Ferriol, que eren unes teatines fundades a Felanitx. Després vaig passar a l'escola parroquial, també de Son Ferriol. Quan tenia 10 anys el rector d'aquesta parròquia, Bartomeu Munar Quetglas, volia que ingressàs al Seminari de Mallorca, però la meua família no hi va estar d'acord. Uns anys després, el mestre de l'esmentada escola parroquial, Manuel Pérez Ramos, que després fou secretari d'ajuntament, a alguns alumnes, ens preparà, per fer l'examen d'ingrés, per lliure, de primer de batxillerat a l'Institut Ramon Llull, de Palma. Després, aquest mateix mestre, influí sobre mon pare perquè passàs al col·legi Lluís Vives, també de Palma, que aleshores era un nou

projecte educatiu, privat, però de caràcter relativament popular, amb gent molt diversa. Actualment s'assemblaria un poc al col·legi Sant Josep Obrer. S'hi respirava un ambient de catolicisme social i es feien pràctiques educatives bastant innovadores. Hi havia excursions, com anar a s'Albufera de Mallorca; s'assistia a audicions; es visitaven exposicions, i s'elaborava un noticiari cada dia. Entre d'altres professors hi havia els germans Pla; Jaume Mir, que era professor de dibuix, i Antoni Serra, de filosofia, que era el meu principal referent. El professor d'història era Bernat Villalonga, una persona d'ideologia molt conservadora. El mateix any que un grup de professors se separaren del col·legi Lluís Vives per fundar el CIDE, vaig anar a l'Institut Ramon Llull a fer el curs preuniversitari. Va ser aleshores quan vaig passar de ciències a lletres. S'ha de dir que el director del Lluís Vives, Guillem Estarellas Nadal (1960-1966), influïa molt perquè els alumnes estudiàssim ciències.

(AM): Com es va produir el teu ingrés a la Universitat de Navarra?

(SS): En aquells anys hi havia moltes protestes contra el franquisme a les universitats espanyoles. La Universitat de Barcelona sovint estava tancada. Hi havia por que una vegada matriculats no hi poguéssim estudiar. La Universitat de Navarra ofería una imatge de seguretat i tranquil·litat i va fer una forta campanya a Mallorca. Es varen fer sessions informatives a l'Institut Ramon Llull i a diversos col·legis religiosos. Un dels que feien la campanya a Mallorca era Fernando Sánchez Marcos, professor d'història moderna i membre de l'Opus Dei. Un bon grup de mallorquins, entre els quals n'hi havia 20 o 30 de Palma, optàrem per anar a Navarra. Entre d'altres record Bartomeu Juan Picornell, Eusebio Alomar, Joan March, Jaume Solivelles i Josep Blasco, que després seria notari.

(AM): Com era l'ambient a la Universitat de Navarra?

(SS): Hi vaig començar el curs 1966-1967. Evidentment era una universitat catòlica però potser no tan marcadament com ho va ser després. Estava participada també per altres institucions, com la Diputació Foral de Navarra. Tampoc no

va ser tan tranquil·la com asseguraven perquè hi va haver mobilitzacions importants. De tot d'una vaig dubtar entre estudiar medicina o història, però em vaig decidir per aquesta darrera perquè m'atreia molt l'ensenyament i l'estudi de l'evolució de les societats. Durant la carrera vaig esser company de curs d'Ignacio Olabari, Mikel Sorrauren i Bingen Serrano. Vaig tenir algunes beques, però els fills dels petits propietaris pagesos estàvem en desavantatge amb altres grups socials a l'hora d'aconseguir ajuts pel fet d'esser propietaris. Vaig arribar a tenir una beca d'alumne col·laborador. Mentre era estudiant vaig fer diverses feines a temps parcial, com classes a una escola catòlica d'adults, vendre enciclopèdies de medicina a domicili o controlar les primeres fotocopiadores de l'època. A més, vaig participar en la campanya electoral del senyor Muez, que va ser elegit regidor pel terç familiar a l'Ajuntament de Pamplona amb el suport dels moviments populars.

(AM): Quins professors et varen influir més?

(SS): Voldria destacar el meu tutor, Àngel Martínez de Velasco, posteriorment professor de la UNED, i el catedràtic Àngel Martín Duque.

(AM): Què vares fer en acabar la carrera?

(SS): Vaig acabar el juny de 1972 i el juliol d'aquell mateix any vaig presentar la tesina. Aleshores hi va haver un concurs d'interins de professors d'ensenyament secundari d'àmbit estatal. Vaig aconseguir una plaça a l'institut d'Inca però hi va haver una vacant a l'Institut Joan Alcover, de Palma. Em vaig incorporar com a professor interí d'història en aquest institut l'octubre de 1972, que era quan començaven les classes aleshores. Hi havia un bon ambient i he de destacar la catedràtica Manuela Alcover. Però em varen treure el 1975. Jo estava implicat en la lluita antifranquista i en la recuperació de la cultura pròpia. El setembre de 1974, vaig esser el coordinador d'un curs de cultura de Mallorca impulsat per l'Obra Cultural Balear que es va impartir a Montisíon de Porreres, amb un considerable èxit. Però el governador civil me va posar una multa de 25.000 pessetes. Després, el Primer de Maig de 1975 hi va haver una concentració a Lluc organitzada per

la Junta Democràtica de Mallorca, una instància unitària de l'oposició antifranquista creada el juliol de 1974. El lema de la convocatòria era 'Llibertat, amnistia i estatut d'autonomia'. Em varen detenir amb una dotzena més de persones, com Gabriel Bassa Bosch (el fill de Francisca Bosch), Baltasar Darder, Juli Jurado, Miquel López Crespi i Cathy Sweeney, entre d'altres. Arran d'aquests fets, el director de l'Institut Joan Alcover, Jesús Monzón, em va dir que un grup de pares s'havien queixat i vaig esser expulsat. Hi va haver un important moviment de solidaritat contra la meua expulsió entre els companys de l'Institut Joan Alcover. Afortunadament, en aquella època hi havia una onada de construcció i ampliació d'escoles i d'instituts. Així, Miquel Tries, em va cridar perquè a l'Institut de Manacor hi feia falta un professor d'història. En conseqüència, m'agafaren per impartir classe el curs 1975-1976. Però, poc després de començar el curs, m'envià a demanar el delegat provincial del Ministeri de d'Educació i Ciència, Gabriel Tous Amorós (1974-1976). Jo pensava que em tornarien a treure, però no, em va dir que m'havia d'incorporar a un nou institut de Palma, l'Antoni Maura, perquè necessitaven professors. Abans de partir em va dir «Serra, bonda!». Per a mi era una gran millora perquè encara vivia amb els meus pares, que, com hem dit, habitaven en el carrer Lluís Martí, relativament a prop de l'institut on m'enviaren. Simultàniament, aquella tardor de 1975, es va convocar una ajudantia a la Facultat de Filosofia i Lletres de Palma, que encara depenia de la Universitat de Barcelona. M'hi vaig incorporar el primer d'octubre de 1975, amb dedicació parcial.

(AM): Durant alguns anys vàreu compaginar l'ensenyament secundari i la universitat?

(SS): Efectivament. A partir d'octubre de 1976 vaig esser professor adjunt interí i professor contractat nivell B de la universitat. Aquell mateix any vaig treure les oposicions de professor agregat numerari d'institut. A més, durant dos cursos vaig esser professor de l'Escola de Magisteri de Palma. El 1981 vaig superar les oposicions a catedràtic numerari de batxillerat. L'any següent hi va haver una plaça a la Universitat de Palma de con-

tractat doctor interí per cinc anys. Així, el 1982, diversos professors de secundària, que ja érem doctors, passàrem a la universitat. El 1986 vaig treure les oposicions a professor titular d'universitat. Posteriorment, també mitjançant oposicions, vaig aconseguir la categoria de catedràtic el 2005.

(AM): Quin ambient et vares trobar a la universitat?

(SS): En aquell temps la nostra universitat era més petita i la Facultat de Filosofia i Lletres estava situada a Son Malferit. Qui més havia treballat la història contemporània era el geògraf Bartomeu Barceló Pons, que tenia un sentit molt interdisciplinari. Va ser precisament ell qui va dirigir la meva tesi doctoral, el 1981, sobre *La transició de la Dictadura a la Segona República*. Des de fora de la Universitat de Palma també varen ésser molt importants els estudis de Josep Massot i Muntaner i Pere Gabriel. A l'àrea de contemporània vaig congeniar molt bé amb Miquel Duran Pastor, que era professor des del 1973 i es va convertir en catedràtic el 1984. La veritat és que, amb el temps, vàrem col·laborar en moltes iniciatives i vàrem ésser molt amics.

(AM): Quines varen ésser les teves principals línies de treball?

(SS): Em va interessar molt la història social, cultural i política, així com posar de relleu la importància de la contemporaneïtat. Més en concret vaig estudiar el pas de la Dictadura de Primo de Rivera a la Segona República; diversos aspectes del període que va des del segle XIX fins al 1936, com l'aportació del mallorquinisme polític, els mitjans de comunicació; l'emigració, que aleshores era un tema molt poc conegut; les immigracions que rebran les illes Balears a partir dels anys 50 del segle XX, des d'un punt de vista més qualitatiu però sense perdre de vista les dimensions quantitatives; el creixement turístic i el procés de modernització dels anys 60; la transició a la democràcia, i la construcció i el desenvolupament de les autonomies. Tot això són línies que en part he investigat però que també he impulsat a través de la direcció de tesis i, sobretot, de tesis doctorals. Les primeres tesis es varen centrar precisament en l'època

de la Restauració amb temes com el moviment catòlic (Pere Fullana); Les repercussions de les guerres colonials (Antoni Marimon); i la premsa regionalista i nacionalista (Bartomeu Carrió). Posteriorment n'he dirigit moltes més amb una gran varietat temàtica però centrades sobretot en les línies que abans he comentat.

(AM): Com va sorgir el Seminari de Moviments Socials?

(SS): El vaig impulsar perquè considerava necessari posar en contacte investigadors ja consagrats amb els alumnes que començaven a fer treballs de recerca. D'aquesta relació en podien sortir projectes col·lectius, llibres en equip i dossiers de revistes especialitzades. El primer seminari es va desenvolupar la tardor-hivern de 1985-1986 i hi participaren Pere Fullana, Bartomeu Carrió, Mateu Morro, Joan Ensenyat, Isabel Peñarrubia, Francesc Sàez, Damià Ferrà-Ponç, Damià Pons i jo mateix. A partir d'aquest seminari es varen poder vehicular algunes plataformes com el Grup d'Estudi de la Cultura, la Societat i la Política al Món Contemporani, que es va poder consolidar com un grup de recerca de la universitat. També hi va haver una col·laboració amb l'Institut d'Estudis Balearics que es va traduir en la coordinació de diverses jornades d'estudis locals sobre temes com els mitjans de comunicació, la Transició a la Democràcia, la Segona República o la Dictadura de Primo de Rivera. Una realització important d'aquest grup d'estudi va ésser el llibre *El segle XX a les Illes Balears. Estudis i cronologia*, publicat l'any 2000 per Edicions Cort.

(AM): Una altra iniciativa important va ser la creació del Centre d'Estudis i Documentació Contemporània (CEDOC). En quines circumstàncies va ser possible?

(SS): Poc després de les eleccions municipals i autonòmiques de 1999 vaig accedir a l'Assemblea General i al Consell d'Administració de la Caixa de Balears sa Nostra, en representació dels ajuntaments progressistes i, en concret, a proposta del PSM. Poc després, entre el 2001 i el 2003 vaig ésser president de la Fundació Sa Nostra. D'altra banda, jo sabia que el professor Eugeni Giral, de

la Universitat Autònoma de Barcelona, feia grans esforços per reunir uns fulletons, programes electorals, manifestos de partits polítics i moviments socials i altres documents semblants. A les Illes Balears no teníem cap entitat que realitzàs aquesta tasca i es tracta d'un material que desapareix fàcilment. En aquella època, i des de la seva creació, hi havia una especial vinculació entre Sa Nostra i la Universitat de les Illes Balears. En conseqüència, es va optar per crear un centre de documentació al si de la Universitat, que durant alguns anys va tenir becaris pagats per Sa Nostra. El CEDOC es va crear formalment el juliol del 2000 i ha fet una tasca de reunir materials de caràcter social i polític molt divers, així com algunes col·leccions de periòdics. També ha ordenat alguns arxius, com per exemple el de Sa Nostra. A més, va dur a terme el Programa de Protecció i projecció del patrimoni periodístic, que es va concretar en diverses accions especials del Govern de les Illes Balears.

(AM): Durant molts d'anys has mantingut uns vincles estrets amb un grup d'historiadors de la Universitat de Barcelona, entre els quals podríem destacar Josep Termes i Jordi Casassas. Com es va produir aquesta confluència?

(SS): Efectivament, hem compartit projectes de recerca, publicacions i tesis doctorals, entre d'altres vincles humans i professionals. Josep Termes, el vaig sentir parlar en els congressos que sobre la qüestió nacional es varen celebrar a Barcelona i a Perpinyà, a la Universitat Catalana d'Estiu, a principis dels anys 70. En aquests encontres, Termes defensava l'existència d'un catalanisme popular contra les tesis més ortodoxes que vinculaven en exclusiva el nacionalisme a la burgesia. Poc després, el vaig conèixer en persona quan vengué a Mallorca convidat per l'Obra Cultural Balear quan jo era l'encarregat del Secretariat de Joves (1973-1975). Jordi Casassas, el vaig conèixer posteriorment quan va contactar amb mi perquè era un dels directors de la Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català que editaven conjuntament Edicions de la Magrana i la Diputació de Barcelona. Em va demanar un text relatiu a Mallorca, o a les illes Balears, d'abans de la Guerra Civil. Després de pensar-ho amb en Mateu Mor-

ro, optarem per aplegar un conjunt de textos del republicanisme federal o afins, amb el títol *L'esquerra nacionalista a Mallorca (1900-1936)*, que es va publicar el gener de 1986. Per cert, que ha estat reeditat recentment el 2021 per la Institució Francesc de Borja Moll. Posteriorment Jordi Casassas impulsà el Grup d'Estudi d'Història de la Cultura i dels Intel·lectuals (GEHCI), que edita a partir del 1998 la publicació *Cercles. Revista d'història cultural*, en la qual vaig col·laborar com a membre del consell de redacció des dels inicis, juntament amb alguns companys de la Universitat de les Illes Balears, com Arnau Company, Pere Fullana i Antoni Marimon. Per aquella mateixa època, Jordi Casassas va ésser el principal impulsor de la Xarxa Mediterrània d'Història Cultural. Aquesta entitat impulsà nombrosos seminaris a Catalunya, Mallorca, Itàlia i França, així com diverses publicacions, com *La democràcia imperfecta* (2014), un volum coordinat per Paul Aubert, Elio d'Auria, Jordi Casassas i jo mateix. Cap al 2010, Casassas i jo mateix vàrem ser dos dels que participàrem en la creació de Galeusca-Història, una plataforma que aplega historiadors de les nacions no castellanes de l'Estat Espanyol, que celebra congressos cada dos anys, un dels quals es va fer a Palma.

(AM): En quines altres iniciatives de fora Mallorca has participat?

(SS): Som membre de l'Associació d'Història de la Comunicació i de l'Associació Internacional d'Història del Parlamentarisme, que va celebrar un congrés a Palma i edita una revista ben interessant. També vaig participar en les activitats de la Càtedra UNESCO d'Interculturalitat de la Universitat Rovira i Virgili, de Tarragona, que dirigia el catedràtic Enric Olivé. Així mateix, he col·laborat i participat en nombroses ocasions amb la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent.

(AM): Com valores la teva tasca com a director del Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts (2016-2020)?

(SS): Un dels meus objectius bàsics va ésser consolidar el professorat no permanent i convocar tantes places com fos possible. S'ha de recordar

que havíem passat una època d'estancament a causa de les conseqüències de la gran crisi econòmica del 2008. Així mateix vaig voler generar informació i actuar amb transparència. Un altre objectiu va ésser intentar superar la tradicional separació entre història i història de l'art, de manera que vaig promoure algunes activitats conjuntes, com el cicle de conferències que es va fer en el Col·legi de Llicenciats de Palma, o tornar a posar en marxa la revista *Mayurqa*, en format digital, que semblava impossible, però que finalment es va fer realitat. S'ha de dir que vàrem poder formar un equip molt cohesionat amb els professors Francisca Lladó i Andreu Josep Villalonga.

(AM): Paral·lelament a la teva trajectòria com a historiador, vares dedicar molts d'esforços a la vida política i vares ocupar importants càrrecs institucionals, com el de diputat del Parlament de les Illes Balears (1983-1993) i regidor de l'Ajuntament de Palma (1991-2002). Com valors el teu pas pel món de la política?

(SS): He estat un corredor de fons que he analitzat la realitat i a partir de les sensibilitats del meu entorn i de les meves pròpies inquietuds he considerat necessari implicar-me en la vida política. No he gestionat poder, si exceptuam el meu pas com a president de l'Institut d'Estudis Balearics (2008-2010), i també vull destacar que només vaig tenir dedicació exclusiva com a secretari segon de la Mesa del Parlament de les Illes Balears entre 1987 i 1991. Amb tot he tingut ocasió de vehicular moltes propostes que sorgien de la nostra realitat social i cultural. En el Parlament vaig impulsar iniciatives en matèria de medi ambient, acció social i política cultural. Vaig començar el meu compromís polític amb la lluita per la democràcia i l'autonomia quan hi havia enormes mancances socials, com persones majors sense pensions de jubilació o greus problemes d'habitatge, entre d'altres. També hi havia una manca absoluta d'autogovern i la nostra llengua estava molt araconada. En conjunt, consider que el nacionalisme progressista ha tingut poc poder i això ha estat motiu d'una certa frustració. Però no vull caure en pessimismes perquè si analitzem el passat immediat i el nostre present veiem que hi ha can-

vis positius encara que sorgeixin nous problemes, com les guerres d'Ucraïna i Palestina. En tot cas, la utopia continua éssent necessària si volem construir un futur amb unes societats més equilibrades i arrelades en el seu entorn.

(AM): Ets autor d'una extensa obra, molt variada temàticament. Quines obres en destacaries?

(SS): A més de les obres que ja hem esmentat voldria recordar els llibres *Els elements de canvi a la Mallorca del segle XX* (2001) i *Projectes modernitzadors a Mallorca* (2003). Així mateix també m'agradaria citar els dos darrers llibres dels quals he estat un dels coordinadors i impulsor, *Els museus de l'Euroregió Pirineus Mediterrània. Un recorregut per les illes Balears, Catalunya i Occitània* (2022) i *Les mobilitzacions per a la protecció del medi ambient a les Illes Balears (1991-2022)* (2023). D'altra banda, també he estat el director de dues col·leccions de llibres que consider rellevants. Una es titulà "Coneixements, Realitats i Perspectives" que edità la Fundació Emili Darder (1994-2012). L'altra va ésser 'Els Ullals', d'Edicions Cort (1999-2010). Actualment, particip en la col·lecció Panorama de les Illes Balears, de Lleonard Muntaner, Editor.

(AM): Sempre t'ha preocupat molt la transmissió del coneixement. Ens podries esmentar algunes iniciatives que consideris especialment notables?

(SS): A part de molts de cursos, seminaris, jornades i congressos, vaig col·laborar en l'*Atlas de les Illes Balears* (1979), al suplement del diari *Balears* sobre la Guerra Civil que es va dir *Memòria civil. Mallorca en guerra* (1986-1987), i a la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* (1988-2006). També vaig ésser coguionista de la sèrie de televisió *Les Illes i els nostres emigrants* (1993). He estat professor de diversos cursos per adults, de les Aules de la Tercera Edat i de la Universitat Oberta per a Majors. He participat en nombrosos programes de ràdio i també he publicat articles a la premsa de Palma. A més, des del 2012 he impulsat la secció Campus Obert del diari *Ultima Hora*, que encara es continua publicant (2024).